

TENTOONSTELLING MUSEUM VOLKENKUNDE

ER ZIJN NIET VEEL NEDERLANDERS NAAR WIE EEN VOGEL IS VERNOEMD. JEROME ALEXANDER ('LEX') SILLEM OVERKWAM HET. IN 1929 ONTDEKTE HIJ IN DE KARAKORAM EEN BERGVINK, DIE LATER DE WETENSCHAPPELIJKE NAAM LEUCOSTICTE SILLEMI VERKREEG. SILLEM NAM DEEL AAN DE NEDERLANDSE KARAKORAM-EXPEDITIE, EEN INITIATIEF VAN EEN BEVLOGEN ECHTPAAR. HET MUSEUM VOLKENKUNDE IN LEIDEN WIJDT ER EEN TENTOONSTELLING AAN.

(1929-1930)

KARAVAN DOOR DE

Gletsjers: daar was het Philips Visser om te doen. En dus ging hij, vergezeld door zijn vrouw Jenny Visser-Hoof, naar de Karakoram. En zij deden dat maar liefst vier maal. De Vissers vormden een kleurrijk stel, dat zich weinig van de maatschappelijke conventies aantrok en tezamen in het interbellum diverse expedities naar exotische oorden maakte. Beiden waren opgevoerd in welgestelde vooraanstaande kringen en maakten in hun jeugd kennis met de bergen, een liefde die nooit zou verdampen. Toen Philips Visser als diplomaat in Zweden werkte, ontmoette hij de beroemde ontdekkingsreiziger Sven Hedin, die hem op het idee bracht zijn aandacht op één gebied te concentreren. Het werd de Karakoram. In 1922 trok het echtpaar Visser er voor de eerste keer heen, in de jaren 1924-1926 voor de tweede keer. Ze schreven er boeken over en hielden drukbezochte lezingen. Op die manier, en geholpen door hun uitstekende

contacten, wisten zij steeds weer nieuwe expedities te bekostigen. In 1929 en 1930 trokken zij voor de derde keer door de Karakoram, van Srinagar in het huidige India, over de Karakoramapas op 5540 meter hoogte, naar Chinees Turkestan, tegenwoordig de Oeigoerse autonome provincie Xinjiang. Lex Sillem sloot zich bij deze expeditie aan als ornitholoog. Inmiddels was het echtpaar Visser erelid van de Nederlandse Alpenvereniging en ontving Visser voor zijn onderzoek naar gletsjers een eredoctoraat van de Universiteit van Innsbruck. In 1935 volgde nog een vierde en laatste expeditie.

BLOEMEN

Gletsjers zijn er genoeg in de door het politieke tumult maar moeizaam toegankelijke Karakoram. Met uitzondering van de polen, meer dan waar ook. Zo bracht Philips Visser tezamen met de Indiase cartograaf Khan Sahib de beroemde zeventig kilometer lange Siachengletsjer in kaart. En er zijn hoge bergen, waaronder de K2, de Broad Peak en de Gasherbrum I t/m IV. Een ruig gebied dat pas tussen 1910 en 1920 enigszins in kaart werd gebracht. De witte vlekken op die kaart werden door de Vissers en hun gevolg ingekleurd. Hoge bergen (tot 6500 m) en passen werden niet geschuwd. Mevrouw Visser verzamelde en beschreef gedurende de tocht de bloemen die zij aantrof, en Lex Sillem tekende voor het onderzoek naar de vogels in de bergste en in de dalen. Hij verzamelde ook andere dieren waaronder insecten. Het belang van de deelname van Lex Sillem aan de derde Karakoram-expeditie is echter gelegen in het feit dat hij naast een uitgebreide zoölogische collectie (geschenken aan het Zoölogisch Museum Amsterdam) veel

"Ik kan U na Panamik geen plaatsen meer opgeven waarlangs we op weg naar Yarkand komen, om de eenvoudige reden dat er helemaal geen dorpen/steden, meer zijn. Alleen de Sasir-pas en de Karakoram-pas komen misschien op een kaart voor. Dank U voor de tijdschriften. Ik hoop, dat u die zendingen niet tot de stichtelijke lectrur zult beperken; heel graag heb ik bijvoorbeeld ook het tijdschrift van de Club van Nederlandse Vogelkundigen, dat ± eens in de 3 maanden komt. [...]
Heel veel liefs van Uw zoon Lex"

"Lieve moeder, [...] Onder de lunch, die we daar gebruikten wandelde ik langs het meer en joeg er een zestal grote eenden op, die echter te hoog vlogen om te schieten. Die dag bereikten we de kampeerplaats Murgu, waar we de ge weer bleven omdat de ponies terugmoesten om het verdere gedeelte van de bagage te halen. We hadden namelijk niet genoeg lastdieren gekregen om onze gehele bagage te vervoeren. We hadden er 96 nodig en kregen er maar 62. [...] Die dag gingen Franz en ik terug naar het boven-genoemde meer, en na veel moeite slaagde ik er in één van de boven-vermelde eenden te schieten, die bleek te zijn een casarca ferruginea, wat de Engelsen noemen een 'Ruddy Sheldrake'. Na aankomst hier vlide ik hem, en de bout diende voor ons diner, hetgeen zeer in de smaak viel van de diverse consumenten. [...] Heel veel liefs van Uw zoon Lex"

KARAKORAM

foto's, een dagboek en een film over de expeditie, de mensen en het landschap van de Karakoram heeft achtergelaten.

ZEEGRAS

Met de derde Karakoram-expeditie reisde een bont gezelschap mee, zoals dat hoorde in de laatste jaren van de met een romantisch was omgeven ontdekkingsreizen voor de Tweede Wereldoorlog. Soms meer dan veertig koelies, koks, bedienden en tientallen pony's droegen de lasten die het zes man grote expeditieteam met zich mee nam. Naast de Vissers, Khan Sahib en Sillem reisden nog twee Zwitsers mee: een bergdeskundige en een geoloog. De ontdekkings-reizigers waren vele malen te gast bij hoge inlandse ambtenaren en gezagsdragers. Alleen al in Chinees Turkestan woonden zij meer dan dertig ambans, afscheidsdiners, bij. Sillem: "...wanneer men bedenkt dat elk zo'n maaltijd meer dan drie uur mag duren en dat men gedurende die 3 uren niet anders dan met zijn gastheer kan spreken dan via drie tolken en dat men tussen dertig en veertig verschillende schotels te verwerken krijgt met gerechten als inktvis, allerlei soorten zeegras, bamboewortels, haaivinnen, zeeslakken, gebraden en gekookte kippen-, varkens- en rundvlees en oude hard gekookte eieren, en dat de enige drank daarbij pure, zeer slechte, Russische of Chinese cognac is, dan kan men zich voorstellen dat toen het nieuwtje er af was deze festijnen voor ons geen uitgesproken vreugde meer waren." Na anderhalf jaar bereikte de expeditie haar eindpunt in Srinagar en werd zij ontbonden. Een wonderlijk stukje Nederlandse exploratie van een van de meest ontoegankelijke plekken op aarde kwam daarmee ten einde. ▲

Tentoonstelling

Het unieke door Lex Sillem bijeengebrachte beeldmateriaal is geschonken aan het Museum Volkenkunde te Leiden, dat er van 5 april tot 10 januari 2010 een expositie aan wijdt: Karavaan door de Karakoram (1929-1930), de laatste ontdekkingsreis in de Himalaya. Ook de brieven van Lex Sillem aan zijn moeder zijn bewaard gebleven en worden uitgegeven. Het boek 'De Karakoram Karavaan, de brieven van een zoon aan zijn moeder op de derde Karakoram-expeditie 1929-1930' is samengesteld door Marianne Kruijt en Caroline Sillem.

Ook Philips Visser schreef naast diverse artikelen in dagbladen een boek over de expeditie: 'Door de bergwoestijnen van Azit, over de derde Karakoramexpeditie (1931)'. Dit boek is antiquarisch nog te verkrijgen

(www.antiqbook.nl).

Museum Volkenkunde, Steenstraat 1, Leiden

Tel. 071-5168800, www.rmc.nl.

Het Museum Volkenkunde is geopend op dinsdag t/m zondag en op feestdagen van 10.00 uur tot 17.00 uur. Entree volwassenen € 8,50, kinderen t/m 12 jaar € 6,00. Bezitters van een museumkaart uiteraard gratis.